

formiranje kluba pripadaju Jurici Tomljenoviću, vrsnom bridžistu koji je u to vrijeme boravio i radio u Puli. Tomljenović je i jedan od pionira bridža u Hrvatskoj. Moris Civitico je u brzinskom koturaljkanju bio prvak Hrvatske početkom 1990-ih, reprezentativac te izbornik nacionalne reprezentacije. Zoran Peruško jedini je istarski trener s naslovom državnoga prvaka u futsalu (MNK Potpićan 98 u sezoni 2008./2009.), također i malonogometni reprezentativci Goran Eklić i Patrik Drndić. Nogotenis je vrlo popularan sport nastao spajanjem nogometa i tenisa; svjetska se prvenstva održavaju od 1994., a Marko Rusac i Nenad Cvitan su osvajači brončanoga odličja na svjetskom prvenstvu 2012. Rudolf Oliva, majstor karatea i *kickboxinga* (crni pojas 4. dan), bio je izbornik seniorske *kickboxing* reprezentacije 2010. Zdravko Dukić iz Štinjana osvojio je Hrvatsku MMA ligu 2013. Puljanka Loredana Bužleta bila je prvakinja i viceprvakinja Europe u pikadu 1996. Mladen Pucarić je među prvima u Istri pokrenuo organiziranje osoba s invaliditetom u društva, aktivno se bavio sportom i jedini u Hrvatskoj vozio deset berlinskih i tridesetak svjetskih maratona. Nisu spomenuti predstavnici ciklokrosa, zrakoplovnoga sporta, sportskoga padobranstva, golfa, sportskoga modelarstva itd.

Kako mi nije namjera stvarati novi leksikon, ovo su samo prijedlozi koji bi možda mogli pronaći svoje mjesto u budućim bogatijim i preciznijim izdanjima ovoga pionirskog izdanja u hrvatskim okvirima.

Igor Jovanović

**Abdon Pamich, *Memorie di un marciatore*, a cura di Roberto Covaz,
Pordenone: Edizioni Biblioteca dell'Immagine, 2016., 191 str.**

Knjiga *Memorie di un marciatore* bavi se povijesnom i osobnom pričom jednoga od najvećih talijanskih atletičara i sportaša uopće, odnosno životnim putem Abdona Pamicha. Podrijetlom iz Rijeke, gdje je rođen 1933., Pamich se proslavio u svijetu sporta zahvaljujući svojih vrhunskim rezultatima u disciplini sportskoga hodanja, u kojoj je – između ostaloga – osvojio olimpijsko zlato u utrci na 50 km na igrama u Tokiju 1964., broncu na igrama u Rimu 1960., dva europska prvenstva (1962. i 1966.) te čak 40 talijanskih naslova državnoga prvaka u utrkama na 10 km (trinaest naslova), 20 km (tri-

naest naslova) i 50 km (četnaest naslova). Djelo je 2016. objavila izdavačka kuća Edizioni Biblioteca dell'Immagine iz Pordenonea uz pomoć urednika Roberta Covaza, koji je na 191 stranici u osam poglavlja književno obradio autobiografsku Pamichevu priču.

Knjigu otvara Bruno Pizzul, bivši talijanski nogometaš te priznati sportski novinar i komentator, koji u „Prefazione“ (7-9) ukratko upoznaje čitatelja sa sadržajem knjige. Već prvo poglavlje, naslovljeno „In Marcia dal 1947“ (11-46), podrobnije i izravnije ulazi u problematiku Pamicheva života od najranijih dana i njegova odrastanja u Rijeci do odluke da sa samo tri-naest godina, zajedno sa starijim bratom Giovannijem i bez pratnje majke ili bilo kojega drugog člana obitelji, napusti svoj grad 1947. U autorovim se riječima jasno može iščitati nostalgija prema rodnom kraju koja ga je pratila kroz cijeli život, ali i saznati nešto više o uvjetima svakodnevice u Rijeci za vrijeme neposredno prije, tijekom i poslije Drugoga svjetskog rata. Upravo su sjećanja o potonjem razdoblju najzastupljenija u Pamichevu pripovijedanju, u kojima dominira dječjački pogled na poslijeratne strahote i zločine počinjene u nemilosrdnom rješavanju „ratnih dugova“ između bivših zaraćenih strana.

Slijedi poglavlje „La profezia“ (47-66), u kojemu Pamich iznosi detalje iz života u izbjeglištvu kroz više talijanskih gradova, od Udina i Milana do Novare i Genove. Teški uvjeti u izbjegličkim kampovima te početna nemogućnost oca da pronađe posao bitno su utjecali na njihove živote, dok je takvo stanje kronične nesigurnosti i lutanja konačno završilo za braću tek 1949., kada su se ponovno uspjeli susresti s majkom i ostalim članovima obitelji u Genovi, gdje im se na koncu i otac zaposlio. Nakon priče o neuspjelom pokušaju preseljenja u Australiju, drugi je dio poglavlja posvećen počecima Pamicheve sportske karijere. U ovom dijelu knjige doznajemo kako je autor uopće počeo trenirati sportsko hodanje te koliko je važnu ulogu u tome imao Giuseppe Malaspina, trener koji će Pamicha voditi kroz cijeli njegov sportski vijek.

Treće poglavlje, „Cattivo allenamento buona gara“ (67-80), gotovo je u potpunosti posvećen usponu Pamicheve karijere, od prvih utrka na 10 km do onih koje će mu doživotno ostati najdraže, odnosno onih na 50 km. Također, u ovome poglavlju pobliže upoznajemo odnos koji je vezao autora i trenera Malaspinu te početak rivalstva s drugim velikanom talijanskoga sportskog hodanja iz tih godina, Pinom Dordonijem. Poglavlje posebno

krase priče vezane za prve velike Pamicheve pobjede, među kojima se ističu zlatno odličje osvojeno na Mediteranskim igrama u Barceloni 1955. na 50 km i prve pobjede protiv najvećega rivala Dordonija.

Slijedi kratko međupoglavlje „Una maratona lunga una vita“ (81-88), u kojemu se nalazi serija od 12 slika iz autorova života, od onih u kojima još kao dijete pozira zajedno s bratom Giovannijem, do onih s Olimpijskih igara u Tokiju 1964. te susreta s papom Pavlom VI.

Četvrto poglavlje, „La prima olimpiade“ (89-114), bavi se procesom autorova približavanja prvom nastupu na olimpijskim igrama koje su održane 1956. u Melbourneu. Poglavlje prati nastupe prije samih igara, među kojima Pamich posebno ističe onaj u Pragu 1955., kada je prvi put pobijedio na međunarodnoj utrci u kojoj su sudjelovala sva najveća imena europske elite sportskoga hodanja. Međutim, ovo je poglavlje vrlo zanimljivo i zato jer u njemu autor donosi vlastite poglede na život s istočne strane „željezne zavjese“, koje je skupio nastupajući od Praga do Bukurešta, često uspoređujući siromaštvo, represiju i sivilo koje je ondje pronašao s prvim poslijeratnim godinama u njegovoj Rijeci. Osim toga, posljednji dio poglavlja obrađuje i mnoge izvansportske aktivnosti koje su karakterizirale Pamichev život u pedesetim godinama prošloga stoljeća, od zanimljivoga vjenčanja sa suprugom Mauroom u 6.30 ujutro, do poteškoća s pronalaskom odgovarajućega posla koji mu je mogao omogućiti istovremeno kvalitetno treniranje.

Slijedi „La sfida con Mike Bongiorno“ (116-140), dio knjige u kojemu autor najprije iznosi anegdotu o propaloj „utrci“ s legendarnim talijanskim voditeljem Mikeom Bongiorno, okršaju koji je organiziran povodom postavljanja prvih pješačkih prijelaza na milanskim ulicama te koji je trebao pokazati kako je sada bilo mnogo isplativije kretati se centrom grada pješice (Pamich) negoli automobilom (Bongiorno). Na koncu, promotivna je utrka otkazana zbog prevelikoga interesa ljudi, koji su doslovce opkolili dvojicu i primorali policiju na intervenciju kako bi ih se moglo izvući iz gužve. Nakon toga, autor pripovijeda (ne)zgode koje su ga pratile tijekom priprema za Olimpijske igre u Rimu 1960., od loših trenera i sukoba s talijanskim atletskim savezom, do snažnoga prijateljstva i ključne suradnje s Malaspinom, trenerom koji ga je usprkos svim nedaćama neumoljivo pratio na svakoj važnoj utrci. U drugom dijelu poglavlja Pamich objašnjava razloge koji su ga doveli do odluke da napusti pripreme u organizaciji talijanskoga saveza te da se posveti samostalnom treningu, što se na koncu isplatilo kada

je 1961. na Olimpijskom stadionu u Rimu srušio svjetski rekord na 50 km za više od četiri minute te osvajanjem zlatne medalje na europskom prvenstvu u Beogradu 1962. Iako kratak, posebno je zanimljiv trenutak Pamicheva susreta s Titom, osobom koju je smatrao glavnim krivcem za sve patnje koje je proživio zbog napuštanja Rijeke.

Šesto poglavlje, „Il capolavoro di Tokyo“ (141-164), bavi se najvećim Pamichevim uspjehom, odnosno osvajanjem zlatnoga odličja na Olimpijskim igrama u Tokiju 1964. Autor piše o pripremama koje je imao za ovaj nastup, posvećujući posebnu pozornost samoj utrci, opisujući konkurenciju drugih hodača i nevjerojatan crijevni problem prouzročen brzo i nesmotreno popijenim ledenim čajem na jednoj okrepnoj postaji, zbog čega je bio primoran nakratko se zaustaviti na 38. kilometru utrke. Usprkos toj neugodnoj situaciji, Pamich je uspio do kraja utrke prestići vodećega Engleza Nihilla i tako se okititi naslovom olimpijskoga prvaka. Ipak, kako doznajemo iz autorovih sjećanja, pobjeda u Tokiju nije donijela sve što mu je Talijanski olimpijski odbor bio obećao, ponajprije s financijskoga gledišta. Bez obzira na to prvo razočaranje, pobjeda na olimpijskim igrama podigla je Pamicha na još višu sportsku razinu, što mu je donijelo mogućnost nastupa na sve većem broju natjecanja i širu svjetsku slavu. Međutim, razdoblje koje je uslijedilo nakon japanskih igara pa sve do Olimpijskih igara u Meksiku 1968., označilo je u Pamichevoj karijeri i razvoj prvih nesigurnosti i ozbiljnih padova u formi. Kako je sam autor poslije istaknuo, doživio je prva sportska zasićenja.

Pretposljednje poglavlje, „Sport in ostaggio“ (165-187), nastavlja se u tonu posljednjih stranica prethodnoga dijela knjige, odnosno u njemu Pamich ističe sve one probleme koji su karakterizirali njegov put prije Olimpijskih igara u Mexico Cityju 1968., od visinskih priprema u Etiopiji i Sankt Moritzu, do kompliciranih i često kontradiktornih odnosa s trenerima iz talijanskoga saveza. Posljedično, takve su nesuglasice dovele do psihološkoga pada u životu ovoga sportaša, što se negativno odrazilo na posljednji dio njegove karijere. Unatoč velikim očekivanjima, Pamich je zbog lošega psihofizičkog stanja bio primoran odustati na otprilike pola staze na olimpijskoj utrci, nakon čega je uslijedilo još nekoliko bolnih poraza u raznim utrkama i prvenstvima u Europi. Upravo zbog toga pada, autor se već 1970. odlučio završiti profesionalnu karijeru i posvetiti se poslu trenera, što mu je također bilo otežano zbog izrazito loših odnosa s čelnim ljudima

Saveza. Umirovljenje se ipak pokazalo samo kao privremena pauza jer je želja za daljnjim natjecanjem dovela Pamicha do nastupa na Mediteranskim igrama 1971., Olimpijskim igrama u Münchenu 1972. te mnogim drugim talijanskim i međunarodnim utrkama sve do definitivnoga okončanja karijere 1976. godine.

Na kraju, u posljednjem te ujedno i najkraćem poglavlju, „Ritorno a Fiume“, autor vrlo emotivno opisuje povratak u rodnu Rijeku, prvi nakon 67 godina od noćnoga bijega zajedno s bratom Giovannijem. Na samo dvije stranice teksta Pamich uspoređuje današnji grad sa svojim sjećanjima iz djetinjstva, zaključujući kako je rana nastala odlaskom još uvijek nakon svih tih godina otvorena.

Autobiografija Abdona Pamicha, iako prvenstveno povijesnosporskoga karaktera, važna je za bolje poznavanje povijesti ne samo sporta i sportske psihologije uopće nego i života u Rijeci i okolici kasnih 30-ih i 40-ih godina XX. stoljeća. Sjećanja iz djetinjstva, usprkos subjektivnom pristupu, donose vrlo zanimljive i važne anegdote iz svakodnevice grada sve do kraja Drugoga svjetskog rata, istovremeno prikazujući psihološke posljedice koje su pratile autora kroz čitav njegov život. Stoga djelo *Memorie di un marciatore* možemo smatrati povijesnim izvorom koji će poslužiti ne samo zaljubljenicima u povijest već i svima koje zanimaju dinamike koje se kriju iza života vrhunskih sportaša.

Diego Han

Sport u Općini Mošćenička Draga / Lo sport nel Comune di Draga di Moschiena, ur. Riccardo Staraj, Rijeka: Naklada Kvarner, 2016., 221 str.

Sportska monografija *Sport u Općini Mošćenička Draga / Lo sport nel Comune di Draga di Moschiena*, koju je uredio Riccardo Staraj, strukturno je podijeljena na 11 dijelova koji su, izuzev uvodnoga dijela i zaključka, tematski podijeljeni po sportovima koji su se igrali ili se još uvijek igraju na području Mošćeničke Drage. Sukladno tome, knjiga obrađuje „Nogomet“ (45-95), „Jedrenje“ (97-145), „Podvodni ribolov“ (147-153), „Boćanje“ (155-167), „Streljaštvo“ (169-175), „Šah“ (177-183), „Streličarstvo“ (185-197), „Lov“ (199-209) te naposljetku „Rekreativne i adrenalinske sportove danas“ (211-219).